

РІШЕННЯ
спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» (м. Київ) прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії галузі знань 08 «Право» Шевцовій Альоні Володимирівні на підставі прилюдного захисту дисертації «Співвідношення права та закону в українській правовій традиції» за спеціальністю 081 «Право». «06» лютого 2024 року.

Шевцова Альона Володимирівна, 1987 року народження, громадянка України, освіта вища.

У 2010 р. закінчила Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Перекладач англійської мови», кваліфікація – економіст-міжнародник.

У 2014 р. закінчила Київський національний університет імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Правознавство», кваліфікація – юрист, диплом спеціаліста.

У 2017 р. закінчила Київський національний університет імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Психологія» кваліфікація – психолог, диплом спеціаліста.

Дисертацію виконано на кафедрі теорії та історії держави і права у ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ.

Тема дисертації «Співвідношення права та закону в українській правовій традиції» затверджена на засідання Вченої Ради Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» (протокол № 1 від 31 жовтня 2019 року).

Науковий керівник – Корольова Вікторія Вікторівна, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри державно-правових дисциплін Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК».

Основні положення та висновки дисертації знайшли своє відображення в 12 публікаціях, 4 статті з них вийшли у виданнях, визначених МОН України як фахові, 2 – у науковому періодичному виданні інших держав, 1 – у науковому виданні Web of Science, 5 – тези доповідей на науково-практичних конференціях.

1. Шевцова А. Співвідношення природного права та позитивного в домодерній українській правовій традиції домодерної епохи. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2018. Вип. 33. С. 39-47.

2. Шевцова А. В. Закон крізь призму основних типів праворозуміння. *Юридичний науковий електронний журнал*. №3. 2019. С. 266-269.

3. Шевцова А. Співіснування позитивізму та юснатуралізму в українській правовій традиції XIX-поч. XX ст. *Порівняльно-аналітичне право*. №5. 2019. С. 56-59.

4. Шевцова А. Співвідношення права та закону в українській правовій традиції модерної доби. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2019. Випуск 36-37. С. 35-42. <https://doi.org/10.31732/2312-7686-37-43>.

5. Шевцова А. Відродження та розвиток національної правової традиції як засада правового реформування сучасної України. *KELM* (Республіка Польща). 2020. № 4 (32). vol. 2. С. 203-209. <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.2.36>.

6. Topchiy V., Boichuk A., Zhydovtseva O., Shevtsova A., Serohin V., Voronov M., Hradova Y. Content of human legal value within positivist type of legal understanding. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2020. Vol. 25 (S4). Pp. 1-8.

7. Shevchenko A., Voitseshchuk A., Zhydovtseva O., Kudin S., Boichuk A., Shevtsova A. The Value of Man in the Positivity Type of Understanding Law.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Дідич Тарас Олегович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та історії права та держави навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. В роботі слушно наголошено, що національна правова традиція не є статичним утворенням. Вона знаходиться в постійному розвитку, динаміці, є мінливим, феноменальним утворенням, що розкриває себе багатогранно. В той же час Вами обгрунтовується ідея, що в нинішньому правовому реформуванні необхідно використовувати усталені компоненти національної правової традиції, що має понад тисячолітню історію. Бажано було б чіткіше прояснити, що саме, на Ваш погляд, в правовій традиції відноситься до найбільш усталених утворень, що є актуальними для сьогодення? Бо ж закони змінюються, залежно від часу і умов, звичаї також, хоча можуть жити століттями, правовідносини постійно залежать від конкретних умов та законодавства, постійно змінюються погляди людей на правове життя тощо. Складається враження, що постійного в правовій традиції нічого немає, як і в житті загалом.

2. В роботі (п. 2.1; 2.2) Ви формулюєте та обгрунтовуєте ідею про те, що немає априорі форм права більш повноцінних і менш повноцінних, більш важливих і менш важливих. І в цьому контексті заперечуєте закон як домінуючу, а, отже, найбільш важливу форму права серед інших форм. Принаймні, в Україні саме закон є домінуючою формою права, і його домінуюче становище ніхто не заперечує. Ваша позиція якимось денонсує із загальноприйнятою позицією в правничому середовищі. Хотілося б, щоб Ви дещо детальніше прояснили свої міркування на цей рахунок, бо Ваша позиція справді неординарна.

3. В підрозділі 3.1 дисертації мовиться про те, що на противагу московській державі, де не знали «Руської правди», а звичаї замінювалися нормами публічного права, створеними «государем», українці домодерної доби живуть у природно-правовій культурі і плекають природно-правові погляди, які втілюються в різні форми права, що органічно створюються народом та владою. Тут ми зустрічаємо концепт «природно-правова культура», який поки що не розроблений в нашій теорії права. Ми вживаємо частіше поняття «правова культура», а не «природно-правова». Як співвідносяться, на Ваш погляд, ці поняття? Вони тотожні чи ні? В роботі про це співвідношення не йдеться, тому бажано було б в процесі захисту це прояснити.

4. В роботі в підрозділі 3.3 стверджується, що більшість російських вчених-юристів, займали позиції позитивізму, наголошуючи на верховенстві позитивного (державного) закону, а не права, нехтуючи проблему права та справедливості, практично заперечуючи саму ідею природного права. А легістська доктрина, плекана самодержавством, була запозичена більшовицькою владою після перевороту в жовтні 1917 року. Серед прихильників природно-правового підходу поширеною є позиція, відповідно до якої позитивізм це і є легізм. Подекуди в науковій літературі зустрічається таке поняття як «легістсько-позитивістська концепція» чи «легістсько-позитивістський погляд». Як Ви вважаєте, позитивізм це і є легізм, вони тотожні чи ні?

Гоцуляк Юрій Вікторович, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри теорії, історії держави і права та філософії права юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У Розділі 1, підр. 1.1 (стор. 41) авторка зазначає, що визначення критеріїв правності закону є складною проблемою для українського правознавства. Йдеться про підміну критерію правності, яким є відповідність змісту закону смислам і цінностям права, його зовнішніми формальними

ознаками: нормативністю, загальнообов'язковістю тощо, що постійно здійснювалася з позицій законницької доктрини. Така підміна неприпустима, оскільки нівелюється основа для розмежування правових та неправих явищ. Що авторка має на увазі, стверджуючи, що ця проблема є складною для нашого правознавства? Хотілося б детальніше про це почути.

2. Дисертантка правильно стверджує в підр.3.4, що необхідне глибинне реформування правової системи. Ця проблема складна, її досліджували і досліджують такі автори як: Л.Іщенко, В. Скрипнюк, О.Загурський, О.Миронюк, В.Тертишник, В.Селіванов, А.Француз. О.Ющик, Р.Яценко та ін наші правознавці. Авторка слушно наголошує, що необхідно відродити принципи і цінності, правові коди та стереотипи мислення української тисячолітньої природно-правової традиції, тому дослідження її мислиннево-ціннісного виміру, особливостей та закономірностей розвитку не може не бути актуальним. Бажано було б дещо більше сказати про те, що ж саме і як із правової традиції використовується нині в правовому реформуванні, а що нехтується. Це цікаво і потрібно, щоб робити певні висновки.

3. В роботі в підр. 3.1 та 3.2 сказано, що українська природно-правова традиція розвивалися в руслі одухотвореної раціональності, що нерозривно була поєднана зі своїм буттєвим корінням, духовно-раціонального мислення, що домінувало в домодерну епоху на українських землях. Українське право того часу являло собою «юридизовану мораль», напрацьовану всім суспільством. Що авторка розуміє під одухотвореною раціональністю чи духовно-раціональним мисленням? Можна конкретніше пояснити цей концепт?

4. В підр. 3.4 зазначено, що правове реформування, в сучасній Україні, зведено в основному до інституційних та законодавчих змін, тому не дало відчутного ефекту, оскільки не зумовило нової якості мислення. Необхідно здійснити глибинні зміни стереотипів мислення, його кодів, що зумовить, в свою чергу, зміну стереотипів та кодів поведінки. Необхідна зміна ідеології

та свідомості суб'єктів права та правників із репресивної на гуманістичну. Як авторка пропонує змінювати коди та стереотипи мислення?

Скоморовський Віталій Богданович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та історії держави і права Університету «КРОК». Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. В роботі виразно простежується дослідження дисертаційної проблеми крізь призму легістського та юснатуралістичного підходів, які постають діаметрально протилежними. Хотілося б почути, як авторка роботи ставиться до інтегрального підходу. Чи можна було використати його в даному дослідженні?

2. Авторка обґрунтовує в дослідженні положення про те, що всі українські мислителі різних епох, працюючи в руслі природно-правової парадигми, розвивали ідею верховенства права, формували, по ідеї, сучасну українську доктрину верховенства права. Який зміст вкладає авторка у концепт верховенство права? Чи є сенс говорити про те, що вчення про верховенство права формувалося ще в княжій Україні чи загалом в епоху українського домодерну?

3. Ви підвели під дослідження дисертаційної теми доволі добрі методологічні засади, застосували чимало методів та підходів. Їх треба було поєднати, зробити взаємодоповнюваними. Поясніть трохи детальніше, як Ви це зробили, щоб загалом отримати у підсумку очікуваний результат?

Биков Олександр Миколайович, доктор юридичних наук, ст. наук. співробітник, професор кафедри теорії та історії держави і права Університету «КРОК». Оцінка позитивна із зауваженнями:

1) Авторка в підр. 3.1 та 3.2 розкриває проблему співвідношення права та закону в домодерний та модерний періоди розвитку української правової традиції. Хотілося б дещо повнішого розкриття особливостей української правової традиції загалом в епоху, напр., модерну. Яким був правовий розвиток України в цей складний час? Які характерні риси українського права спостерігаються в даний період? Проф. П.П. Захарченко в своїй

фундаментальній роботі «Історія українського права» добре дослідив в історичному вимірі, як українське право тоді розвивалося. А з позицій теорії права яким було тогочасне право? Епоху модерну ще називають бароковою. Чи поширюється цей дух бароко на право? Бажано було б прояснити це в роботі більш повніше.

2) В роботі, зокрема в підр. 3.4 наголошено, що з позицій природно-правової доктрини права людини мають реально обмежувати державну владу. Думка загалом правильна, але як це зробити в нинішній Україні, де ці права реально так і не стали реальним обмеженням для влади?

3) Авторка слушно акцентує на гуманістичній суті природно-правової парадигми і в теоретичному, і в практичному плані, і наголошує, що в нинішній Україні має зрости роль та значимість принципів права, верховенства права, його стандартів, бо це є стрижневі аспекти національної правової традиції. Що, на думку авторки, заважало до цього часу нашим суб'єктам правозастосування застосовувати принципи права реально, втілювати реально стандарти права? Чому вони так слабо втілюються в життя нині?

4) Хотілося б отримати відповідь на питання, у чому відмінність правових засад юридичного розвитку від законницьких засад? Чи не отримаємо ми негативні наслідки від, наприклад, правозахисної діяльності, якщо не застосуємо принцип законності, а зосередимося на принципі верховенства права?

Француз Анатолій Йосипович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри державно-правових дисциплін Університету «КРОК». Оцінка позитивна без зауважень.

Загальна оцінка роботи і висновок. Дисертація Шевцової Альони Володимирівни на тему «Співвідношення права та закону в українській правовій традиції», що подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» є завершеним самостійним

науковим дослідженням і відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261; «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 (п'ять) членів ради;

«Проти» – 0 (нуль) членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада Університету економіки та права «КРОК» присуджує **Шевцовій Альоні Володимирівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Голова спеціалізованої вченої ради:

доктор юридичних наук, професор

Анатолій ФРАНЦУЗ

Опонент:

доктор юридичних наук, професор

Тарас ДІДИЧ

Опонент:

доктор юридичних наук, доцент

Юрій ГОЦУЛЯК

Рецензент:

доктор юридичних наук, професор

Віталій СКОМОРОВСЬКИЙ

Рецензент:

доктор юридичних наук, ст. наук. співробітник

Олександр БИКОВ